

Comharsana Ceilteacha
Celtic Neighbours
Cymdogion Celtaidd
2005 - 2023

Súil

Siar -

Achoimre ar na príomhphointí
Retrospective - Summary of main points
Ôl-weithredol - Crynodeb o'r prif bwyntiau

Tá leagan iomlán den cháipéis ar fáil ar líne
A full version of the document is available online
Mae fersiwn llawn o'r ddogfen ar gael ar-lein

www.ealain.ie

(English and Cymraeg versions below)

An Tosach

- An splanc - casadh Micheál Ó Fearraigh agus Meic Llewellyn ar a chéile go cinniúnach i Loch Garman agus rinne siad teagmháil lena chéile roinnt uaireanta ina dhiaidh sin.
- An rud a chuir gaoth sna seolta - tacaíocht ó Ealaín na Gaeltachta, Voluntary Arts Wales, Comhairle Ealaíon na Breataine Bige agus Carnegie UK Trust.
- An chéad toradh - comhdháil lae in Caernarfon i Samhradh 2006 a shocraigh na Comharsana Ceilteacha a bhunú mar ghrúpa gníomhach a thabharfadh spreagadh agus tacaíocht do chomhoibriú idir grúpaí sna náisiúin mhionlaithe.
Nick Capaldi - **"Cén fáth a dteastaíonn i gcónaí ó eagraíochtaí beaga éifeachtacha go ndéanfar eagraíochtaí móra casta díobh? Cén fáth a luaitear an focal seo 'straitéiseach' i gcónaí? Má tá rud éigin fiúntach á dhéanamh agat agus má tá ag éirí go geal leat - coinnigh ort agus déan é!"**

An teanga agus an cultúr

- Bhí baint lárnach ag ár gcuid oibre i gcónaí le teangacha agus le cultúir phobal imeallaithe a chur chun cinn.
- Níor dhíríomar i dtosach báire ach ar an nGaeilge, ar Ghàidhlig agus ar an mBreatnais, ach chonacthas dúinn le himeacht ama gurb iomaí rud atá againn mar a chéile le teangacha beaga eile, cosúil le Bascais, Fryske (Fryslân), Galega agus cinn eile.
- Thuigeamar go raibh an cairdeas agus na huaimhianta céanna a bhí ina saintréithe den ghrúpa ina mbunghnéithe den rath a bhí orainn: **"Tá sé cruthaithe againn gur féidir an dlúthpháirtíocht atá ag pobail mhionteangacha agus ag náisiúin atá faoi chois a fhorbairt trí chaidreamh idirphearsanta. Seachas trí óráidí móra, déanann teagmháil dhíreach laethúil le muintir na dúiche ar mian leat ceangal a dhéanamh leo na ceangail dlúthpháirtíochta a neartú go mór."** Asier Basurto
- D'fhoghlaimíomar freisin cuid de na dúshlán a bhaineann le bheith ag oibriú go hilteangach agus na ceangail leis 'an teanga cheangail' idirnáisiúnta ba ghá dúinn a fhorbairt agus a thuiscint, tuiscint a forbraíodh i dtaighde a rinne Arrate Illaro agus a foilsíodh mar 'An Imperfect Guide' in 2016.

Pobail agus comhoibriú

- Roghnaíomar a bheith beag, obair sa nideog agus i bpobail imeallaithe.
- Sheachnaíomar go ndéanfaí eagraíocht deontais nó tathanta dínn.
- D'fhoghlaimíomar cé chomh mór is atá an tionchar a imríonn comhoibriú agus an iarracht choiteann le sármhaitheas a bhaint amach ar ghrúpaí a ndearnadh a gcultúr a imeallú agus a aonrú: **"Trí pháirt a ghlacadh i dtionscadal TOSTA tháinig na mílte féidearthachtaí nua chun cinn dom,"** - Erica Morrison. **"Chomh maith leis na mílte daoine i bpobail cosúil lenár bpobal féin ar fud na hEorpa ar féidir linn obair leo."**
- Rinneamar cumarsáid ar an leibhéal céanna i gcónaí agus chothaigh agus thacaigh na Comharsana Ceilteacha le gach comhoibriú a rinneamar a stiúradh. Is dual don daonlathas agus don chothromaíochas nuair atáthar ag obair i bpobail imeallaithe.
- Kath Nic Leod - **"Bhímis ar an bhforimeall: is oileánra anois sinn"**.

Tionscadail – ábhar agus torthaí

Darach Ó Tuairisg – “Ní leor riamh é seanábhar a athshaothrú nó gan ach téamaí traidisiúnta a aithris... caithfidh an méid a chuirimid ar fáil a bheith dúshlánach, nuálach agus nua i gcónaí, chun go mbíonn ábhar machnaimh ann don lucht féachana agus do na rannpháirtithe araon, agus go n-imíonn siad ón léiriú agus iad saibhrithe. Agus – ar mhaithe le gach duine – ní leor riamh díreach a bheith 'maith go leor'. Níl ach sármaith maith go leor riamh.”

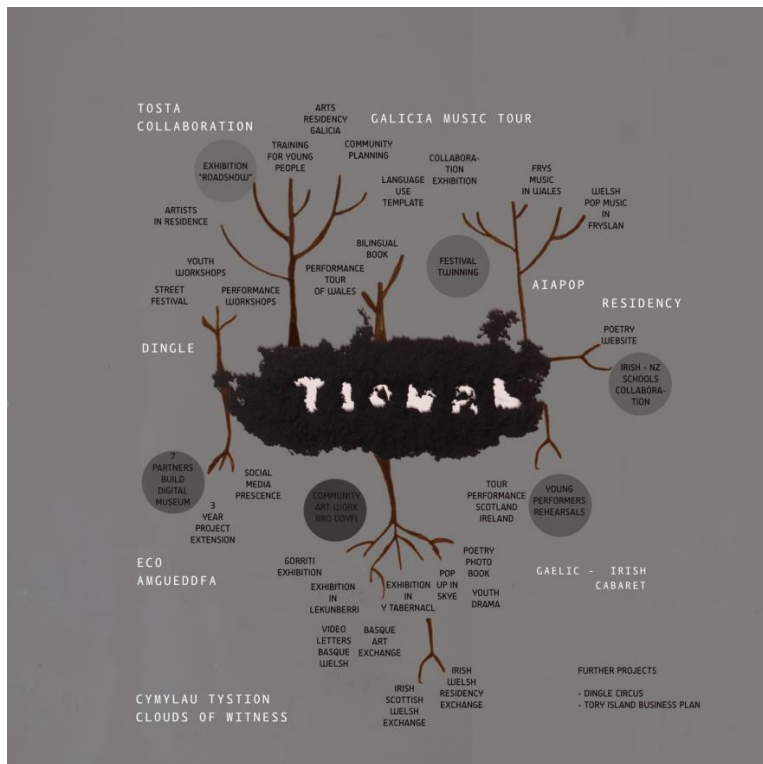
Is féidir teacht ar chás-staidéir mhionsonraithe de thrí thionscadal de chuid na gComharsan Ceilteach ('Branwen' 2011-12, 'TOSTA' 2014-16 agus 'Pontio' 2018-21) sa leagan iomlán den cháipéis seo.

Tionóil agus cruinnithe

- Tugadh tús áite inár gcuid oibre riamh anall do 'cultúir a chur in adharca a chéile'.
- Reáchtáladh trí thionól mhóra in 2006, 2010 agus 2015.
- Rinneadh an staidéar fadaimseartha 'But does it do any good?' ar thionchar geilleagrach agus sóisialta an chomhoibrithe chultúrtha 2016-18.
- Tionóladh grúpaí seimneáir digiteacha i rith na paindéime idir 2019 agus 2022.

Dermot McLaughlin – “Is éifeachtach é cur chuige na gComharsan Ceilteach ina n-oibrítear le healaíontóirí, le lucht féachana agus le pobail chun braistint chónaig agus fiosraithe a chruthú, agus d'éirigh leis den chuid ba mhó.”

- **Borradh orgánach ar líonraí agus ar chomhoibriú.** Féach léaráid Naomi Heath thíos, ina léirítear an borradh inbhuanaithe a tháinig ar chomhoibriú nua a tháinig chun cinn as an tionól 'Tional' ar an Eilean Sgitheanach in 2015.

Easnaimh agus teipeanna

I rith a shaolré, chabhraigh na Comharsana Ceilteacha le breis agus 30 comhoibriú cruthaitheach - i measc na réimsí ealaíne uile - a chur i gcrích go rathúil, gníomh a neartaigh pobail agus a d'fhorbair bealaí chun cinn agus líonraí nua. Tuigimid, uaireanta, mar sin féin, nár bhaineamar amach gach rud a d'fhéadfaimis. Seo a leanas roinnt de na teipeanna a aithnímid:

- Fágaimid lorg míchothrom - tá sé láidir agus tá tionchar le feiceáil i roinnt áiteanna agus tá sé lag nó in easnamh i gceantair eile.
- Theip orainn leibhéal slándála airgeadais a bhaint amach a chuirfeadh ar chumas na heagraíochta ceannairí nua a earcú agus tacú leo de réir mar a d'éirigh an seandream as.
- Theip orainn an coiste oibre a athnuachan go héifeachtach toisc gur leagadh cúraimí eile ar na baill bhunaidh.
- Thit roinnt easaontuithe amach eatarthu siúd ar mhaith leo díriú go príomha ar phobail 'Ceilteacha' agus iad siúd ar theastaigh uathu idirghníomhú níos fairsinge a dhéanamh.
- Theip ar an gcumarsáid, corruair.
- Kate Braithwaite - **"Is deas a chloisteáil a fheabhas atá ag éirí le rudaí. Anois inis dom faoi na teipeanna."**
- Meic Llewellyn - **"Ní dóigh liom gur theip go mór orainn i rud ar bith go fóill."**
- Kate Braithwaite - **"Níl tú ag obair gar go leor don imeall, mar sin."**

Inbhuanaitheacht

Nick Capaldi - **"Ní thugann aon rud ach seal. Is é an rud is tábhachtaí i gcónaí ná go ndéanaimid iarracht leanúnachas inár gcuid oibre a chinntiú."**

- Níl locht ar oidhreachtáí, ach spíontar iad agus téann siad in éag ar deireadh thiar.
- Tá rudaí iontacha á mbaint amach go fóill ag líonraí gníomhacha, a d'eascair as gníomhaíochtaí na gComharsan Ceilteach.
- Is cuma cé chomh simplí agus chomh bunúsach atá siad, an féidir linn struchtúir a chruthú a chuirfidh ar chumas na mbeochantóirí iontacha seo leanúint leis an obair?
- Jacob Bosma - **"Glac sé nach mór fiche bliain leis an líonra seo a thógáil, agus níl a mhacasamhail ann. Ní féidir linn ligean dó titim as a chéile anois."**

An leanfaidh an líonra a chruthaigh na Comharsana Ceilteacha de bheith mar lóchrann, mar thuar dóchais agus mar eiseamláir thaithí i measc na dtonn, nó an é nach gcuimhneofar air ach mar spáslong a thuirling inár bpobail, a chuaigh i bhfeidhm go mór ar dhaoine ar feadh cúpla bliain, agus a d'imigh i léig ansin, agus gan ach beagán nó rud ar bith de lorg á fhágáil aige?

Retrospective - Summary of main points

Beginnings

- The spark - a chance meeting in Wexford, followed by contacts between Micheál O Fearraigh and Meic Llewellyn.
- The breeze that fanned the flames - support from Ealaín na Gaeltachta, Voluntary Arts Wales, The Arts Council of Wales and the Carnegie UK Trust.
- The first outcome - a day conference in Caernarfon, Summer 2006, which determined to create Celtic Neighbours as an active ginger group, inspiring and supporting cultural collaborations between groups in the minoritised nations.

Nick Capaldi - "Why should small effective organisations always want to become big, complicated ones? What is it about this word 'strategic'? If you're doing something worthwhile and doing it well - just do it!"

Language and culture

- Promoting the languages and cultures of marginalised communities has always been central to our work.
- At first our focus was only on Irish, Gàidhlig and Cymraeg, then in time we learned how many issues we have in common with other small languages such as Euskara (Basque), Fryske (Fryslân), Galega and others.
- We realised that the friendships and shared aspirations that characterised the group were essential elements of our success: **"We have proven that the solidarity of minority language communities and oppressed nations is built through interpersonal relationships. Beyond big speeches, direct everyday contact with the people of the territory you want to connect with greatly strengthens the bonds of solidarity."** Asier Basurto
- We learned also some of the challenges of multi-lingual working and the relationships we needed to make and understand with the international 'bridge language', an understanding developed in research by Arrate Illaro and published as 'An Imperfect Guide' in 2016.

Communities and collaborations

- Chose to stay small, work in the niches and marginalised communities
- Avoided becoming a grant-giving or advocacy organisation
- Learned how powerful the impact of collaboration and the shared search for excellence is on groups whose culture has been marginalised and isolated: **"Taking part in the TOSTA project opened my eyes to a thousand new possibilities,"** - Erica Morrison. **"And the thousands of people in communities like ours across Europe who we can work with."**
- Our communications were always horizontal not vertical, and Celtic Neighbours supported and sustained as many collaborations as we led on. Democracy and egalitarianism come naturally when working in marginalised communities.
- Kath Nic Leod - **"we used to be a periphery: now we're an archipelago"**.

Projects - content and outcomes

Darach Ó Tuairisg - **"It's never enough to re-work old material or just replicate traditional themes...what we produce must always be challenging, innovative and new, so audiences and participants alike go away thoughtful and enriched. And - for everybody's sake - merely 'good enough' is never enough. Only excellence is ever good enough."**

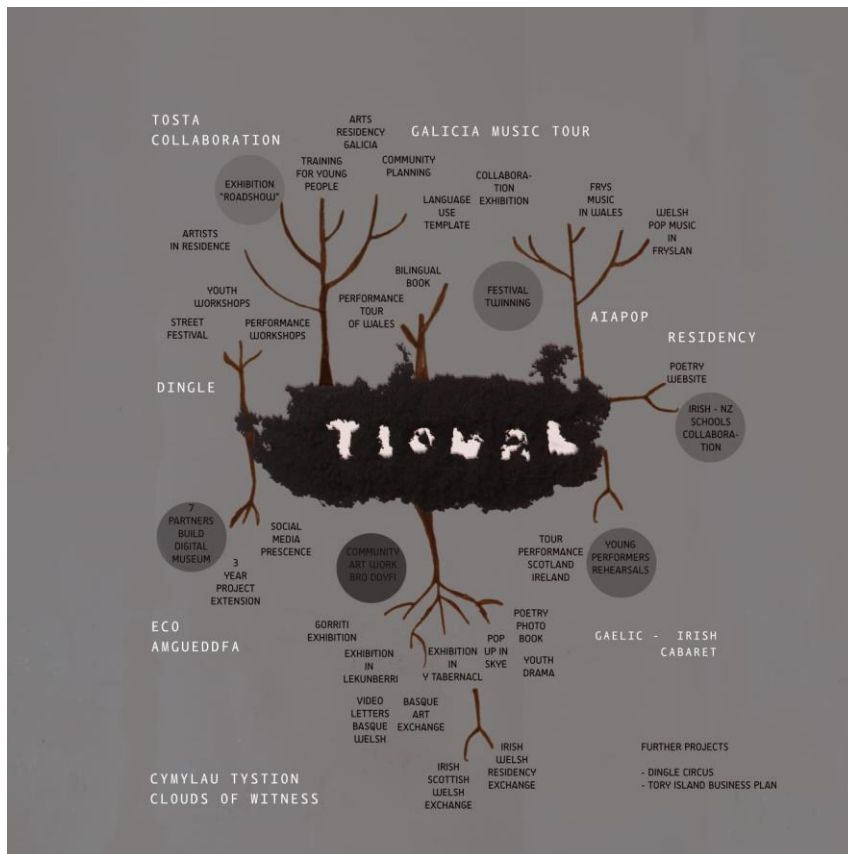
Detailed case studies of three Celtic Neighbours projects ('Branwen' 2011 - 12, 'TOSTA' 2014 - 16 and 'Pontio' 2018 - 21) can be found in the full version of this document.

Gatherings and meetings

- 'Engineering cultural collisions' was always a key priority of our work
- Three major gatherings, in 2006, 2010 and 2015
- Longitudinal study "But does it do any good?" on economic and social impacts of cultural collaboration 2016 - 18
- Digital seminar groups throughout pandemic 2019 - 22

Dermot McLaughlin - "CN's approach, of working with artists, audiences and communities to create a sense of connectedness and exploration, is effective and has been generally successful."

- **Organic growth of networks and collaborations.** See Naomi Heath's diagram below, capturing the sustainable growth of new collaborations emerging from the 'Tional' gathering, Skye 2015

Omissions and failures

During its lifetime, Celtic Neighbours helped bring more than 30 creative collaborations, across all art forms, to successful conclusions, strengthening communities and building pathways and networks. At times, however, we realise we have not achieved all we could have done. Here are some of our failures:

- An uneven footprint, strong and influential in some areas, weak or absent in others
- Failure to achieve a level of financial security that would enable the organisation to recruit and support new leaders as the old guard stepped back
- Failure to renew the working committee effectively as founder-members gathered other commitments
- Some divisions between those who wanted to concentrate on primarily 'Celtic' communities and those who sought wider interactions
- Some failures of communication.

Kate Braithwaite - "It's good to hear how well things are going. Now tell me about your failures."

Meic Llewellyn - "I don't think we've had any serious failures yet."

Kate Braithwaite - "Then you're not working close enough to the edge."

Sustainability

Nick Capaldi - **"Nothing lasts forever. What always matters is that we try to ensure continuity in our work."**

- Legacies are fine, but they get used up and eventually fade
- There are active networks, grown out of Celtic Neighbours' activities, still achieving great things
- However simple and rudimentary, can we create structures that will enable these mighty amateurs to continue the work?
- Jacob Bosma - **"It's taken nearly twenty years to build this network, and there's no other like it. We can't let it fall apart now."**

Will the network created by Celtic Neighbours remain as a lighthouse, a beacon of hope and experience amongst the waves, or be remembered only as a brilliant spaceship that landed in our communities, flickered brightly for a few years, then faded, leaving little or nothing behind?

Ôl-weithredol - Crynodeb o'r prif bwyntiau

Dechreuadau

- Y sbarc - cyfarfod siawns yn Wexford, gyda chysylltiadau rhwng Micheál O Fearraigh a Meic Llewellyn i ddilyn.
- Yr awel a gynhyrfodd y fflamau - cefnogaeth gan Celf na Gaeltachta, Celfyddydau Gwirfoddol Cymru, Cyngor Celfyddydau Cymru ac Ymddiriedolaeth Carnegie UK
- Y canlyniad cyntaf - cynhadledd undydd yng Nghaernarfon, Haf 2006 a benderfynodd greu Cymdogion Celtaidd fel grŵp sinsir gweithgar, gan ysbrydoli a chefnogi cydweithio diwylliannol rhwng grwpiau yn y cenhedloedd lleiafrifol.

Nick Capaldi - "Pam dylai sefydliadau bach effeithiol bob amser fod eisiau dod yn rhai mawr, cymhleth? Beth sydd am y gair hwn 'strategol'? Os ydych chi'n gwneud rhywbeth gwerth chweil ac yn ei wneud yn dda - gwnewch hynny!"

Iaith a diwylliant

- Mae hyrwyddo ieithoedd a diwylliannau cymunedau ymylol wedi bod yn ganolog i'n gwaith erioed.
  - Ar y dechrau roedd ein ffocws yn unig ar Wyddeleg, Ghàidhlig a Chymraeg, yna mewn amser fe ddysgon ni faint o faterion sydd gennym ni yn gyffredin ag ieithoedd bach eraill fel Euskara (Basgeg), Fryske (Fryslôn), Galega ac eraill.
  - Sylweddolwyd bod y cyfeillgarwch a'r dyheadau a rennir oedd yn nodweddu'r grŵp yn elfennau hanfodol o'n llwyddiant: **"Rydym wedi profi bod undod cymunedau ieithoedd lleiafrifol a chenhedloedd gorthrymedig yn cael ei adeiladu trwy berthnasoedd rhyngpersonol. Y tu hwnt i areithiau mawr, mae cyswllt dyddiol uniongyrchol â phobl y diriogaeth rydych chi am gysylltu â hi yn cryfhau rhwymau undod yn fawr."** Basurto Asier
  - Dysgom hefyd rai o heriau gweithio amlieithog a'r perthnasoedd yr oedd angen inni eu gwneud a'u deall â'r 'iaith bont' ryngwladol, dealltwriaeth a ddatblygwyd mewn ymchwil gan Arrate Illaro ac a gyhoeddwyd fel 'An Imperfect Guide' yn 2016.

Cymunedau a chydweithio

- Dewis aros yn fach, gweithio yn y cilfachau a chymunedau ymylol
- Wedi osgoi dod yn sefydliad rhoi grantiau neu eirioli
- Wedi dysgu pa mor bwerus yw effaith cydweithio ac mae'r chwilio ar y cyd am ragoriaeth ar grwpiau y mae eu diwylliant wedi'i wthio i'r cyrion ac yn ynysig: **"Agorodd cymryd rhan ym mhrosiect TOSTA fy llygaid i fil o bosibiliadau newydd,"** - Erica Morrison. **"a'r miloedd o bobl mewn cymunedau fel ein un ni ledled Ewrop y gallwn ni weithio gyda nhw."**
- Roedd ein cyfathrebiadau bob amser yn llorweddol ac nid yn fertigol, ac roedd Cymdogion Celtaidd yn cefnogi ac yn cynnal cymaint o gydweithrediadau ag y gwnaethom eu harwain. Daw democratiaeth ac egalitariaeth yn naturiol wrth weithio mewn cymunedau ymylol.
Kath Nic Leod - **"Roedden ni'n arfer bod yn ymyl: nawr rydyn ni'n archipeligo"**

Prosiectau - cynnwys a chanlyniadau

Darach O Tuairisg - **"Dydi hi byth yn ddigon i ail-weithio hen ddeunydd neu ddim ond atgynhyrchu themâu traddodiadol," "mae'n rhaid i'r hyn rydyn ni'n ei gynhyrchu fod yn heriol, arloesol a newydd bob amser, fel bod cynulleidfaoedd a chyfranogwyr fel ei gilydd yn mynd i ffwrdd yn feddylgar a chyfoethog. Ac - er mwyn pawb - nid yw 'digon da' byth yn ddigon. Dim ond rhagoriaeth sydd byth yn ddigon da"**

Mae astudiaethau achos manwl o dri phrosiect Cymdogion Celtaidd ('Branwen' 2011 - 12, 'TOSTA' 2014 - 16 a 'Pontio' 2018 - 21) i'w gweld yn fersiwn '{omtiohe lawn' y ddogfen hon.

Cynulliadau a chyfarfodydd

• Roedd 'peirianeg gwrthdrawiadau diwylliannol' bob amser yn flaenoriaeth allweddol i'n gwaith

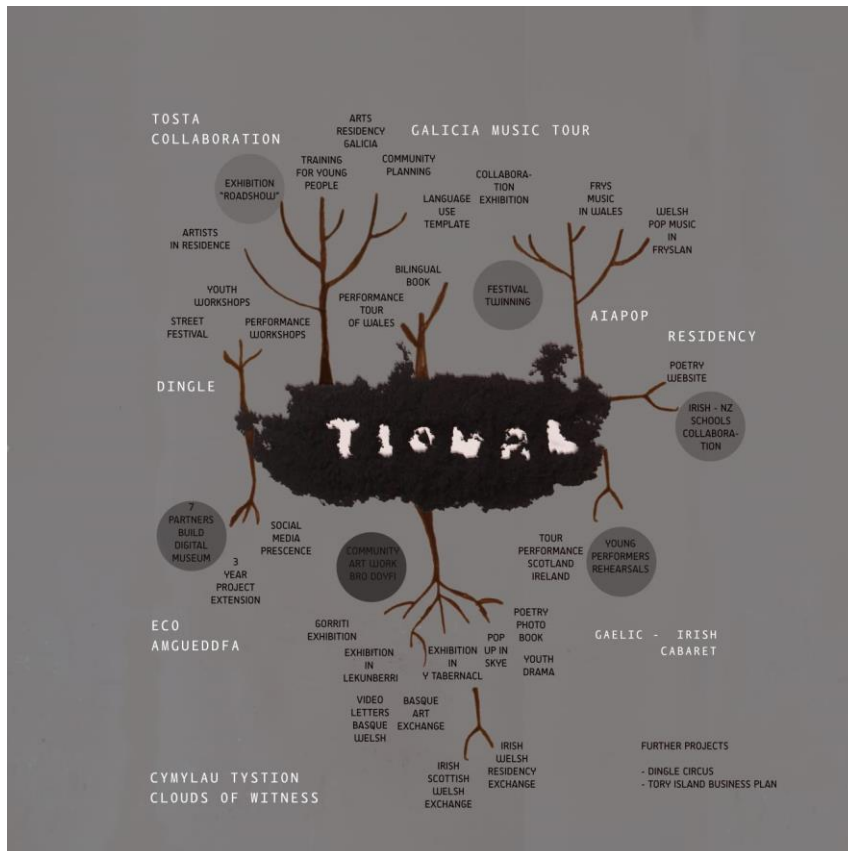
• Tri chynulliad mawr, yn 2006, 2010 qnd 2015

• Astudiaeth hydredol "Ond a yw'n gwneud unrhyw les?" ar effeithiau economaidd a chymdeithasol cydweithio diwylliannol 2016-18

• Grwpiau seminar digidol drwy gydol pandemig 2019 - 22

• Dermot McLaughlin - **"Mae dull CN, o weithio gydag artistiaid, cynulleidfaoedd a chymunedau i greu ymdeimlad o gysylltiad ac archwilio, yn effeithiol ac wedi bod yn llwyddiannus ar y cyfan."**

Twf organig mewn rhwydweithiau a chydweithrediadau. Gweler diagram Naomi Heath isod, sy'n dal twf cynaliadwy cydweithrediadau newydd sy'n deillio o'r cynulliad 'Tional', Skye 2015

Hepgoriadau a methiannau

Yn ystod ei oes, helpodd Cymdogion Celtaidd i ddod â mwy na 30 o gydweithrediadau creadigol, ar draws pob ffurf ar gelfyddyd, i gasgliadau llwyddiannus, gan gryfhau cymunedau ac adeiladu llwybrau a rhwydweithiau. Ar adegau, fodd bynnag, rydym yn sylweddoli nad ydym wedi cyflawni popeth y gallem fod wedi'i wneud. Dyma rai o'n methiannau:

• Ôl-troed anwastad, cryf a dylanwadol mewn rhai meysydd, gwan ac absenoldeb eraill

• Methiant i gyrraedd lefel o sicrwydd ariannol a fyddai'n galluogi'r sefydliad i recriwtio a chefnogi arweinwyr newydd wrth i'r hen warchodwr gamu'n ôl

- Methiant i adnewyddu'r pwyllgor gwaith yn effeithiol wrth i'r sylfaenwyr gasglu ymrwymadau eraill
- Rhai rhaniadau rhwng y rhai a oedd am ganolbwyntio ar gymunedau 'Celtaidd' yn bennaf a'r rhai a oedd yn ceisio rhyngweithio ehangach
- Rhai methiannau cyfathrebu.

Kate Braithwaite - **"Mae'n dda clywed pa mor dda mae pethau'n mynd. Nawr dywedwch wrthyf am eich methiannau."**

Meic Llewellyn **"Dw i ddim yn meddwl ein bod ni wedi cael unrhyw fethiannau difrifol eto."**

Kate Braithwaite - **"Yna dydych chi ddim yn gweithio'n ddigon agos at yr ymyl."**

Cynladwyedd

Nick Capaldi - **"Does dim byd yn para am byth. Yr hyn sydd bob amser yn bwysig yw ein bod yn ceisio sicrhau parhad yn ein gwaith."**

- Mae cymynroddion yn iawn, ond maent yn dod i ben ac yn diflannu yn y pen draw
- Mae rhwydweithiau gweithredol, sydd wedi tyfu allan o weithgareddau Cymdogion Celtaidd, yn dal i gyflawni pethau gwych
- Pa mor syml ac elfennol bynnag, a allwn greu strwythurau a fydd yn galluogi'r animateurs nerthol hyn i barhau â'r gwaith?

• Jacob Bosma - **"Mae wedi cymryd bron i ugain mlynedd i adeiladu'r rhwydwaith hwn, a does dim byd tebyg. Allwn ni ddim gadael iddo ddisgyn yn ddarnau nawr."**

A fydd y rhwydwaith a grëwyd gan y Cymdogion Celtaidd yn parhau i fod yn oleudy, yn ffagl gobraith a phrofiad ymhlith y tonnau, neu'n cael ei gofio'n unig fel llong ofod wych a laniodd yn ein cymunedau, wedi fflachio'n llachar am rai blynyddoedd, yna wedi pylu, heb adael fawr ddim. neu dim byd ar ei hôl hi?

